

Людмила Левченко
Студентка 3 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: к.і.н., ст. викладач Маркевич О.В.

Іван Франко про українське державотворення

На початку ХХ ст. соціально-політична думка в Україні відображала перехід українського національно-визвольного руху від стадії культурного просвітництва до організованого просвітництва народу і активізації боротьби за визволення народу з-під гніту. Основна ціль політичних мислителів в Україні полягала у підтримці та розвитку національного руху за встановлення державності в Україні.

Особливе місце в українському національному русі, розвитку української культури, соціально-політичної та філософської думки належить Івану Франку. Про нього ми переважно говоримо як про видатного українського письменника, поета, перекладача, філософа. Але окрім цього Іван Франко був завзятим політиком і творцем першої в Галичині партії європейського зразка, розробляв її програмні документи і досліджував процеси, що проходили в той час. Проблеми виникнення держави займали значне місце в житті та творчості Івана Франка, а значна частина його ідей є актуальним і сьогодні. Дані питання ми спробуємо розглянути у запропонованому дослідженні.

Над пошуком відповідей на питання: Яке суспільство ми будуємо? Процес становлення суверенної України – суспільний поступ чи регрес? Які критерії застосувати, щоб визначити суспільний прогрес взагалі? [7, с. 93] замислювався не один мислитель. Міркував над цими проблемними питання й Іван Франко. Погляди, які стосуються проблеми виникнення держави, її функцій, соціальної суті займали значне місце у творчості І. Франка. Аналізуючи статті та розвідки, можна сказати, що його думки зазнали певної еволюції у питанні суспільного процесу. Це ми можемо побачити порівнявши статті 1878 р. «Що таке соціалізм?» або «Мислі про еволюцію в історії людськості» з працею «Що таке поступ?» - написаною через 25 років.

Ще будучи студентом, Іван Франко визначив критерій суспільного поступу, яким є щастя людини. У його розумінні, щастя – це єдина мета до якої має прагнути людина. Перебуваючи під впливом модних ідей тогочасного суспільства, юний І. Франко вважав, що «людина досягне того

щастя аж тоді, коли наука і праця зіллються до неї воєдино; коли її всяка наука буде корисною працею для суспільства, а всяка праця буде виявом її розвинутої думки, розуму, науки [4, с.229].

Через 25 років І. Франко пише працю «Що таке поступ?». Із висоти свого досвіду, із спостережень над розвитком еволюційних процесів у світовій цивілізації робить висновок, що поступ, який хоч і має «два значення: все змінюється, але чи на гірше, чи на краще?» [1, с. 22], але все ж таки веде до добра.

Суспільний процес – нерівномірне та неоднорідне явище, і на цьому шляху часто люди втрачають різні позитивні надбання, хоча рухаючись вперед «знаходять щось нове». І. Франко поступом на шляху еволюції людства визнає поділ праці, оскільки він веде до прискорення процесу праці, її вдосконалення.

Мірилом поступу суспільства для І. Франка залишалися назавжди свобода і щастя людини. Він був глибоко переконаний, що «... саме багатство, наука, штука не може дати чоловікові повного щастя. Наскільки чоловік може бути щасливим у житті, він може це відчувати у співжитті з іншими людьми, в громаді, нації, родині. Уточнення того почуття любові до інших людей – це є основою всякого поступу: інакше це буде тіло без живої душі» [6, с. 56].

Іван Франко у своїх думках виступав за еволюційний розвиток суспільства, той розвиток, який пов'язаний з волею, працею та старанням людей, розвиток без повстань, революцій, суспільних потрясінь та бунтів. І. Франко є син свого народу, що йде вгору. Та його девізом був «Праця, Щастя і Свобода» [5, с.53-57].

Іван Якович вважав, що державу та політику може замінити діяльність самих громад. І знову об'єднані великі народності або зв'язки можуть за своєю згодою налагоджувати міжнародні суперечки, які виникнуть, вести міжнародні справи тощо. Саме тоді завершиться вся влада в суспільному устрої. Громада у кожному краї, так як і кожна особа в громаді, є вільною, встановлює свій порядок по-своєму, і ніхто не має права нав'язувати їй свої правила. Кожна громада спілкується з іншою заради спільної мети, коли не в силі здійснити щось одна.

Громадсько-державний принцип, який лежить в основі федерації громад та осіб, що створюється заради спільних інтересів та потреб, захищає та гарантує свободу, громадсько-федеративний принцип встановлює відносини між особою та общиною, їх права та обов'язки, залишаючи

необмежену свободу слова, спосіб життя, сусідства, освіти тощо. Громадівсько-федеративний принцип визначає відносини між общинами, об'єднаннями та народами. Федерація захищає та зберігає найповнішу та найширшу автономію. З часом Іван Франко змінює акценти: не відкидаючи федералістські відносини, вважає, що федерація може бути плідною лише між самостійними державами. З таких позицій розглядається ідея «народної держави». Іван Франко розкриваючи зміст народної держави вказує, що за цією програмою свідомі та організовані робітники парламентським шляхом зможуть перетворити сучасну державу в народну, представники народу будуть присутні при вирішенні всіх питань та інтересів народу.

Необхідність держави обумовлюється об'єднанням різних громад для спільної мети, підтримка урядом громадської солідарності, перешкоджаючи окремим силам розірвати суспільну цілісність. Значна увага приділяється концепції держави, досліджується виникнення та розвиток держави, простежується процес утворення общин, формування суспільних відносин до утворення самої держави [2, с.157-159].

Іван Франко колись зазначав, що потрібно прикласти багато зусиль аби «з мужиків зробити народ». Він розумів, що в першу чергу повинна вирости свідомість народу. Але як вона може вирости в голодного, бідного, обдертого люду? Він у всьому цьому бачив певне зачароване коло, але і сам розумів, що вся історія розвивається за власними законами та за своєю «течією». І. Франко завжди залишався оптимістом, він вважав, що народ з такою історією, традиціями, даними все ж таки чогось коштує, незважаючи на всі його недоліки та помилки.

Іван Франко завжди почував себе «сином народу», тим хто «вигодуваним твердим мужицьким хлібом». Вірив у воскресіння свого народу й усвідомлював межі «автентичної культурної самосвідомості українського народності» [3, с.19].

Можна зазначити, що ідеї І. Франка є актуальними і в наш час, коли розбудова власної держави залежить від самого народу: яким шляхом піде, чи зуміє зберегти те, що отримали від пращурів. Хронотоп «останніх десятиліть ХІХ віку - ХХ століття» відображається у політичних реаліях ХХІ століття. Бо питання державності, культури, мови і на цей час стоїть під питанням, а отже, і потребує їх розв'язань в умовах перебудови соборної держави. Саме тому будуючи в Україні демократичну державу ми маємо дбати, щоб ідеї І. Франка, які можуть працювати і працюють в рамках правового поля, відповідали гуманним критеріям, які спрямовані на злагоду.

Список використаної літератури та джерел:

1. Франко І. Що таке поступ?/ І. Франко. – Зібрання творів у 50-ти т., - К., 1986. - Т.45. - 511с.
2. Андрущенко В. П. Соціологія / В. П. Андрущенко. – Київ, 1998. – 620 с.
3. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні: Франко та його спільнота (1856 –1886) / Я.Грицак. – К. : Критика, 2006. – 631 с.
4. Здоровега В. Іван Франко і українська публіцистика / В. Здоровега // Збірник праць кафедри української преси і Дослідницького центру історії західноукраїнської преси. Вип. 7 – 2003. – С.53-57.
5. Лисенко О. Я. Соціологічні погляди І. Франка / О. Я. Лисенко. — К., 1993. – С. 68-72.
6. Маланюк Є. Книга спостережень / Є. Маланюк. — К., 1995. —367 с.

Хамар У. В. Іван Франко про здійснимість ідеалів / У. В. Хамар // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Філософія. - 2001. - №6. - С.29-35.

